

törvényeivel. A költő nemzedékét Párisban nem akadályozta semmi, nem vonzotta semmi, nem kellett kitérnie semminek, nem tudott símulni semmihez. Egyetlen érzése valami fásult kétségbeesés volt, amely ennyi létező dolog láttára elfogta. A költő magyar volt vér szerint és nálánál irtózatossabb erővel senki sem élte át a magyarságot. De a magyarság nem csak vér, nem csak ösztön, nem csak tudat alatt való kavargó mélység, nem csak egy magányos ember zokogása, nem csak díszlet vagy megkapó háttér egy nagy költő életéhez, hanem rend, amely a költő nélkül is fennáll. Alkít a magyar rend küld majd Párisba, nem a magyar bánat vagy a magyar unalom, az talán nem fog üres kézzel hazatérni.

A magyar ember pedig Ázsiából és Amerikából hazatér Európába, amelytől nem választja el tragikus szakadék, ahová nem kell szentimentálisan vágyódnia, hiszen kilencszáz év óta benne él és ha Párisba megy, az út végén önmagával találkozik.

(Budapest.)

Hevesi András.

A HETVENÉVES SZINNYEI JÓZSEF.

Szinnyei Józsefet sokáig *ifjabb* Sz. J.-nek hittuk és írtuk, mert már édesapja, az 1913-ban elhunyt *idősb* Sz. J. is a tudósok sorába tartozott. Valóban érdekes példája a Szinnyei-család a szellemi munka iránt való hajlandóság öröklékenységének: idősb Szinnyei József, a hangyaszorgalmú tudósak valóságos mintaképe, nagyérdemű bibliografus volt, a Magyar Irók Élete és Munkái c. 14 kötetes standard work megalkotója; három fia közül az aránylag fiatalon meghalt Otmár szép-író volt, József, a budapesti Pázmány-egyetem nyilvános tanára, a magyar nyelvtudománynak napjainkban legkiválóbb művelője, és Ferenc, a Pázmány-egyetem c. rk. tanára, érdemes irodalomtörténész; a mi Józsefünk fia pedig, a mai ifj. Szinnyei József, igen jónevű belgyógyász, az orvosi irodalom szorgalmas munkása, és már szintén c. rk. egyetemi tanár. Ez a becses családi örökség igen korán jelentkezett a mi Szinnyei Józsefünkben, mert első tudományos munkácskája (*Egy olasz krónika a hunokról*) már 17 éves korában jelent meg. Pályája elején néhány esztendeig inkább történelmi, irodalomtörténeti és publicisztikai tanulmányokkal foglalkozott, de csakhamar rátalált arra a munkatérre, amely leginkább megfelelt az ő lélekalkatának: a 70-es évek vége óta, tehát már szinte 50 esztendő óta, tudományos munkásságának középpontja és leggyümölcsözőbb tere a magyar és finnugor nyelvtudomány.

Köztudomású, hogy a legelső magyar tudós, aki a magyar nyelvnek a finnugor nyelvek egyikével való rokonságát hirdette, Sajnovics János volt (*Demonstratio idioma Ungarorum et Lapponum idem esse, 1770*). Köztudomású az is, hogy az akkori magyarság vezető osztálya általában igen nagy ellenérzéssel fogadta ezt a tanítást. Csak néhány nyelvtudós helyeselte, főleg Gyarmathi és a nagy Révai Miklós, de ők sem tudták e tanítást népszerűvé tenni. Még körülbelül száz évig tartott, míg a magyarság, amely mindenkor olyan büszke volt az ő dicsőségben és fájdalomban gazdag múltjára, bosszankodás nélkül volt képes tudomásul venni a különféle kis finnugor népekkel való rokonságának tényét, s csak a legutóbbi 50 esztendő folyamán változott e nagy nehezen elért közönbőség folkoza-

tosan előbb érdeklődéssé, majd szeretetté. Ma hála Istennek már annyira vagyunk, hogy minden művelt magyar ember, ha szóba kerülnek előtte a finnek, de akár a náluknál kisebb számú és csekélyebb műveltségű rokonaink is — egy kis meleg bizsergést érez a szíve táján. És ez a nagy és kedvező változás elsősorban Szinnyei Józsefnek köszönhető. Ő ugyanis, miután tudományos érdeklődése a fennebb említett ifjúkori ingadozás után végleg a magyar és finnugor nyelvtudomány felé fordult, először is jól meg akart tanulni finnül. Ezért 1879-ben egy évi tartózkodásra Finnországba ment, s ez a tanulmányútja rendkívül gyümölcsözővé vált mind a magyar és finnugor nyelvtudomány, mind pedig a finn-magyar közeledés szempontjából. Tudományos téren legfontosabb eredménye volt 1884-ben megjelent finn-magyar szótára, és a finn Jalava Antallal együtt a magyarul tanuló finnek számára finn nyelven írt magyar nyelvtana (Helsinki, 1880). De ezenkívül a nyolcvanas évek folyamán a hazai folyóiratokban és hírlapokban nagyszámú kisebb-nagyobb tanulmányt írt Finnországról, s a finn népről, és különféle viszonyairól, s a művelt magyar közönség számára egy nagyobb összefoglaló munkát *Az ezer tó országa* címén (1882). Éppen így ismertette ugyanakkor Finnországban is finn nyelven a magyar népet, történelmet és irodalmat. Ismétlem, hogy nézetem szerint elsősorban Szinnyei ezen nemes népszerűsítő munkájának köszönhető az, hogy a Finnország és a finnek iránt 1880 körül nálunk még meglehetősen hideg hangulatot a magyarság műveltebb köreiben előbb egyre fokozódó érdeklődés, majd meleg szeretet váltotta fel.

Finn tanulmányaival párhuzamosan már a nyolcvanas évek eleje óta egyre behatódiban kezdett foglalkozni egyfelől speciális magyar nyelvtörténeti, másfelől finnugor összehasonlító nyelvészeti tanulmányokkal. Ennek elsősorban természetesen az volt a következménye, hogy e két téren való ismeretei egyre gazdagodtak: évről-évre több és több tudományos ténynek jutott a birtokába. De sokat tudni: legfeljebb dicsérendő szorgalom jele és még nem tudományos érdem. Ahhoz, hogy valakit tudósnak tekintsünk, mindenestre az is szükséges, hogy aránylag sok tudományos ténynek ismerete álljon a rendelkezésére, de maga a tudományos érdem csak ott kezdődik, ahol valaki akár saját maga által felfedezett, akár mások előtt is ismeretes tények között új, másoktól még eddig észre nem vett összefüggéseket ismer fel, és ezek alapján új, a jelenségek nagyobb körét megmagyarázó hypothesiseket tud felállítani. Tudományos érdemek szerzéséhez tehát megfelelő szorgalmon, munkakedven, kitartáson kívül főleg kombináló és következtető képesség kell. A szorgalmat hangyaszigormalmú apjától örökölte Szinnyei, de ezenfelül az Uristen mindnyájunk irigylésére méltó kombináló és következtető tehetséggel is megajándékozta. E három lelki ajándék birtokában aztán nem csoda, hogy már a 80-as évek eleje óta egyre több olyan tudományos észlelettel lepte meg a nyelvészek köztársaságát, melyek eddig elkerülték a kutatók figyelmét, s egyre több olyan nyelvtörténeti tény sikerült megmagyaráznia, melyek előtt addig értetlenül állottunk. Egyik bibliografusunk, Gulyás Pál, a Szinnyei 70. születésnapja alkalmából kiadott *Szinnyei-Emlék*-ben összeállította 1926 végéig nyomtatásban megjelent teljes irodalmi munkásságát, s ebben a lajstromban néhány könyvön kívül közel 300-ra rúg a kisebb-nagyobb cikkek, értekezések, tanulmányok sora. Ez bámulatos eredmény, különösen, ha meggondoljuk, hogy mindegyikük, még a legkisebb is, valamicskével mindig előbbre vitte a tudományt.

Mindebből nem következik, hogy amit ő körülbelül 50 esztendő folyamán a kisebb-nagyobb munkáiban hirdetett, azt még ma is kivétel nélkül mind helyesnek tartjuk. Bizony nem egyről azóta kiderült (s ezek közül is nem egyről ő maga derítette ki), hogy nem úgy van a dolog, mintahogy ő annak idején gondolta. De ez egyáltalán nem kisebbítheti egy tudós érdemét. A tudomány az igazságot keresi. S ha én meggyőződöm róla, vagy ha más valaki meggyőző engem róla, hogy ebben vagy abban a kérdésben nem az az igazság, amit én eddig annak hittem, hanem más, akkor legcsekélyebb szégyenkezés nélkül elismerhetem, hogy — tévedtem. Tudósnak még a tévedései is hasznosak lehetnek a tudományra nézve, mert ösztönöznek más tudósokat a szóban lévő kérdésnek még alaposabban, vagy más szempontból, vagy más tényekkel kapcsolatban való vizsgálatára, s így a vélt igazság megdöntése kapcsán esetleg sikerül az igazi igazságot kideríteni. Tudománytörténeti szempontból is tanulságos pl. — azért említtem itt — az az eset, hogy 1896-ban, a millénium évében, megjelent Szinnyeinek egy *Hogyan hangzott a magyar nyelv az Árpádok korában?* c. nagyobb tanulmánya, amelynek nagy része azóta tévesnek bizonyult ugyan, de nincsen senki a magyar nyelvészek között, aki ne sajnálná, ha Szinnyei ezt annak idején meg nem írta volna, mert egyes állításai helyességének kritikai megvizsgálása és megdöntése közben rendkívüli módon tisztultak és gazdagodtak a magyar nyelv Árpádkori hangtörténetéről való ismereteink.

Laikus olvasó talán csodálkozik azon, hogy mi magyar nyelvészek olyan nagyra tartjuk Szinnyeit, holott nagyjából csak kisebb-nagyobb cikkeket, értekezéseket, tanulmányokat írt, könyvet pedig alig egy néhányat. Tudnunk kell azonban, hogy a régi időben ugyan általában könyvek vitték előbbre a tudományt, de a legutóbbi 50—80 esztendő óta a tudományos haladás technikája tekintetében a könyv rovására egyre inkább előtérbe nyomul a tudományos értekezés fontossága. Van ma akárhány tudós, akinek egyáltalán nem ambíciója, hogy könyveket írjon. Dolgozószobájában, vagy laboratóriumában, vagy klinikáján heteken és hónapokon, néha éveken át gyűjti és megfigyeli az egy bizonyos kérdésre vonatkozó tényeket, összehasonlítja őket más tényekkel, az összehasonlítás eredményéből következtet, s ily módon való kutatásainak kisebb-nagyobb fontosságú eredményeit aztán szépen megírja egy — talán csak néhány lapra terjedő — értekezés alakjában s teljesen meg van elégedve, ha ezzel bárcsak egy kis területen és bárcsak egy lépéssel is előbbre vihette a tudományt; a sok-sok ilyenfajta részletkutatás eredményeinek kézikönyvszerű összefoglalását pedig, ami szintén szükséges és érdemes munka, szívesen átengedi másoknak. Már ez is megmagyarázhatná tehát, hogy miért becsüljük ilyen nagyra Szinnyeit: sok száz ponton kisebb-nagyobb mértékben, néhány esetben igen nagy mértékben, előbbre vitte a magyar nyelv történetére és a rokon finnugor nyelvekhez való viszonyára vonatkozó ismereteinket. De mesternek bizonyult ő azért az összefoglalás feladatának megoldásában is. Nagy szolgálatot tett pl. a magyar nyelvtudományak a *Magyar Tájszótár* szerkesztésével, mikor évtizedes, végtelen türelmet és soha nem lankadó figyelmet kívánó munkával talán ezer helyről összegyűjtötte és célszerű rendbe szedte, a legutóbbi, körülbelül 100 év folyamán megjelent tájszóközléseket. Velünk együtt a finn nyelvészeket is nagy háálára kötelezte az immár 7. kiadásban előttünk levő (folyton javított és tökéletesített) *Magyar Nyelvhasznítás* c. munkájának megírásával. Ebben valóban mesterei módon foglalta össze mindazt, amit a magyar és finn nyelvtudósok 150 esztendőös vállvetett kutatása a magyar nyelvnek a többi finnugor nyelv-

hez való viszonyáról kiderített. Köriübelül ugyanezt a tárgykört foglalta össze egy német nyelven, a híres lipcei *Sammlung Göschenben Finnischugrische Sprachwissenschaft* címmel megjelent kisebb munkájában. Azért írta ezt németül, mert nem magyaroknak s a magyarul is tudó finn nyelvészeknek írta, hanem az indogermanisztikával, turkológiával, vagy másfajta nyelvészeti tanulmányokkal foglalkozó külföldi nyelvtudósoknak, hogy lehetővé tegye számukra a finnugor nyelvészet terén való tájékozódást, ami az ő speciális tanulmányaikra nézve sem fölösleges. Ez a kis könyvecske, amely rövid idő alatt már két kiadást ért, az egész világ nyelvtudósai előtt ismertté tette Szinyei nevét, és — aminek ő bizonyára még jobban örvend — a mi 150 esztendőös összehasonlító nyelvészeti kutatásaink eredményeit.

És még legalább egy könyvet bizton várunk Szinyeitől. Tudjuk ugyanis, hogy már évek óta dolgozik egy *Magyar Alaktanon*, amelyben összefoglalni szándékozik mindazt, amit saját és mások részletkutatásai alapján ma a magyar képzők és ragok eredetéről és történetéről tudunk. Türelmetlenül várjuk ezt a munkát, mert e kérdéskomplexumnak eddig egyetlen feldolgozása (Simonyi Tüzetes Magyar Nyelvtanában) ma már teljesen elavult, és a legjobb reményekkel várjuk, mert ennek a nyelvtudomány mai színvonalán való kidolgozására valamennyiünk közül kétségtelenül ő a leghivatottab. És biztosan reméljük azt, is hogy magas kora nem fogja ebben megakadályozni, mert hála Istennek, 70 éves kora ellenére is testileg és lelkileg annyira friss, hogy öröm őt látnunk, s még nagyobb öröm őt hallanunk vagy munkáit olvasnunk.

(Szeged.)

Horger Antal.

SÁRON RÓZSÁJA.

Itt él közöttünk, de tegnap még nem volt itt: hirtelen bukkant fel az utcán. Még nem tud magyarul, de egy év múlva már csodálatosan beszél a nyelvünkön; tegnap, mikor Galiciából megjött, még rongyos volt és folkhagymaszagú, de egy, két, három, öt, tíz év múlva már elegáns úr, ki saját autóján jár, ha ugyan nem vándorol tovább Bécsbe, Párisba és New-Yorkba, ahol levegőből szerzett vagyonát megsokszorozza... Ez a zsidó csoda, amin sokan bosszankodnak nálunk, de amit kevesen igyekeznek komolyan tanulmányozni és megérteni.

És ezért kellett francia írónak jönni Magyarországra (én is egynek veszem a két Tharaud-testvért, ahogy ők szeretnek a külvilág előtt mutatkozni), hogy francia írókat jellemző éles, hideg szemmel észrevegye ezt az egész világot illető csodát és hogy valóságos epikai ciklussá írja át riportszerű jegyzeteit. Csakhogy ebben az eposzban nem a görög hősök nyugalmas fensége terjeng: a csoda éppen az, hogy a zsidó eposzban a piszokból nő ki a teremtő önbizalom s ez az ellentét, a gettó mocsokja és nyomorúsága és a holnapba, az Istenbe, a csodába vetett vakmerő bizalom rejti magában azt az iróniát, ami Tharaudék zsidó könyveinek állandó hangneme. Antiszemita-e Tharaud, vagy barátja a választott népnek? Az *A l'Ombre de la Croix* idején a zsidók filozofitának tartották, mások ellenkezőleg... A *Quand Israel est Roi*-t zsidóellenes pamfletnek vélték és a *La Rose de Saron* megjelenése után valóságos koncertben írták a lapok, hogy a tékozló fiú, ime újra

